

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МІСТА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Педагогіка
школи

УДК 37.015.31:172.15

Національно-патріотичне виховання дітей визнано в Україні пріоритетним напрямом державної політики. Організацію виховного процесу формуємо на педагогічних ідеях видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів.

Національно-патріотичне виховання школярів у навчальних закладах міста здійснюється через системний підхід до виховання. Виховна система кожного навчального закладу, орієнтуючись на формування особистості громадянина України як результат виховання, охоплює весь педагогічний процес, інтегровані навчальні заняття, позаурочне життя дітей, різноманітну діяльність і спілкування поза школою, вплив соціального середовища, включаючи всіх учасників навчально-виховного процесу, управління системою виховання.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання школярів, системний підхід до виховання, формування особистості громадянина України.

**Галина
ДУМАНСЬКА**

Завідуюча науково-методичним центром управління освіти Хмельницької міської ради

*Два винаходи людства
можна вважати найскладнішими:
вміння управляти й мистецтво виховувати.
Е.Кант*

Сьогодні з новою силою життя українців наповнюється патріотичним змістом, почуттям любові і відданості Батьківщині, відповідальності за збереження незалежності й цілісності її території, поваги до символів Української держави. Національно-патріотичне виховання дітей визнано в

Україні пріоритетним напрямом державної політики, про що зазначено в державних освітнянських документах, чим наповнені педагогічні ідеї видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів, у Конституції України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року,

Директор школи, ліцею, гімназії № 4-5'2015

Концепції національно-патріотичного виховання молоді, Основних орієнтирах виховання, а також у Методичних рекомендаціях з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014-2015 навчальному році, Програмах розвитку освіти області й міста та інших освітянських документах. Організацію виховного процесу формуємо на педагогічних ідеях видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів, як Антона Макаренка, Василя Сухомлинського, Костянтина Ушинського, Олександра Захаренка, Миколи Пирогова та ін. Так, Василь Сухомлинський вважав пріоритетним у виховній роботі патріотичне виховання, формування громадянина, «підкування про громадянську лінію усього процесу виховання».

Головною цінністю й окрасою нашого міста є його жителі – **266 тисяч мешканців міста Хмельницького**, серед яких близько **28 тисяч школярів**, яких потрібно не тільки навчити, а й виховати в них особистість, створити Людину з великої букви, з почуттям патріотизму, відданості справі зміцнення державності, з активною громадянською позицією. Сьогодні ставить перед нами нові вимоги та виклики. Віримо, що на цьогорічній конференції будуть запропоновані нові підходи у розвитку національно-патріотичного виховання школярів, що дасть новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної

Схема 1.

свідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Адже справжнє виховання є глибоко національним за сутністю, змістом, характером та історичним покликанням.

Багатогранність освіти міста Хмельницького представляють **90** навчальних закладів, з них: **44** – дошкільні; **40** – загальноосвітні; **6** – позашкільні. Колегіуми, гімназії, ліцеї, навчально-виховні комплекси та навчально-виховні об'єднання, спеціалізовані, спеціальні школи – це **70%** від усіх загальноосвітніх навчальних закладів міста. І дійсно, кожна школа – як своєрідна освітянська країна. Не лише статут визначає її «обличчя», а й стиль управління, освітньо-виховне середовище, і, найголовніше, його учні, які своїми досягненнями у вихованні, навчанні формують імідж закладу, та педагоги, які живуть життям своєї школи.

Національно-патріотичне виховання школярів у навчальних закладах міста Хмельницького здійснюється через системний підхід до виховання. Виховна система кожного навчального закладу охоплює весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття, позаурочне життя дітей, різнобічну діяльність і спілкування поза школою, вплив соціального середовища, включаючи всіх учасників навчально-виховного процесу, управління системою виховання та орієнтуючись на формування особистості громадянина України як результат виховання [1].

В основу національно-патріотичної системи виховання (див. схему 1 на С. 52) покладаємо історично обумовлену та створену самим народом систему ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, спрямованих на виховання підростаючих поколінь у душі природно-історичного розвитку матеріальної та духовної культури української нації. Примножується досвід родинного виховання та народної педагогіки, використовується теорія і практика наукової педагогічної думки, тим самим освітяни навчальних закладів міста

збагачують надбання національно-патріотичної виховної мудрості.

Реалізуємо національно-патріотичну систему виховання через засоби виховання, а саме: рідну мову, рідну історію, краєзнавство, природу рідного краю, фольклор, народну міфологію, народний календар, національне мистецтво, національну символіку, родинно-побутову культуру, національні традиції, звичаї, обряди.

У всіх навчальних закладах оформлені куточки державної символіки, де учні мають змогу ознайомитися з державними символами України – Державним Прапором України, Державним Гербом України, Державним гімном України. Класними керівниками та класоводами під час проведення класних годин, тематичних заходів виховується повага до державної символіки. В окремих школах уроки починаються виконанням Державного гімну України.

Шість позашкільних навчальних закладів міста вносять свою частку у формування ціннісного ставлення до держави, суспільства.

На рівні початкової ланки освіти функціонує **29** дитячих об'єднань патріотичного напрямку – Подолячки, Барвінчата, Козачата, які спрямовані на залучення молодших школярів до національного, патріотичного, родинного виховання.

В закладах міста функціонують **664** гуртки, до яких залучено понад **8000** учнів. Їх робота здійснюється активними методами, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії.

Гордістю міста є творчі колективи, які популяризують українські народні танці, пісні, традиції, обряди: «Подоляничка», «Веснянка», «Джури», «Вербиченька», «Нона».

У структурі виховної роботи переважної частини шкіл є важливий напрямок «Мій край – моя історія жива». В ході роботи цього напрямку з учнями проводяться різноманітні походи, екскурсії визначними місцями рідного краю, відвідуються музеї та історичні пам'ятки міста.

На сайті управління освіти щорічно поповнюється альманах про історію, культуру, природу, архітек-

туру, визначних осіб міста Хмельницького.

В основі діяльності міського учнівського самоврядування «*Нова генерація міста*» діти є творцями нових ідей, ініціаторами благодійних справ. Адже, чим доросліші вихованці, тим більші їхні можливості до творчості, самостійності, до усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, які є основою життєвого вибору, громадянського самовизначення. У навчальних закладах нашого міста функціонує **36 об'єднань учнівського самоврядування**. Ученими випускається газета «від А до Я», є сторінка в КОНТАКТАХ, де багато учасників спілкування.

Виступ Народного художнього колективу України ансамблю танцю «Подільчак»

Участь старшокласників у грі «Сокіл» («Джура»)

Зустріч учнів з воїнами-інтернаціоналістами

Заслугує на увагу діяльність міського самоврядування в рамках альманаху «*У війни не дитяче обличчя*», на сторінках якого висвітлюються роботи конкурсу творів «*Україна починається з тебе*» та інших конкурсів. Юні журналісти здобувають перемоги на всеукраїнському рівні, відвідують будинок людей похилого віку, записують їхні спогади, розміщують статті у періодичних виданнях.

З метою військово-патріотичного виховання учнівської молоді, підвищення якості допризовної підготовки в закладах освіти нашого міста проводяться: спартакіади допризовної молоді, фізкультурно-патріотичний фестиваль «*Козацький гарт*», військово-патріотична гра «*Зірниця*», дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра «*Сокіл*» («*Джура*») та інші. Такі змагання дають можливість не лише щорічно визначити на-

вчальний заклад з найбільш ефективною системою підготовки юнаків до служби в Збройних силах України, а й піднімають престиж захисника Вітчизни, патріота, громадянина держави. Зокрема, участь у грі «Сокіл» («Джура») сприяє вихованню учнівської молоді на основі козацьких морально-світоглядних цінностей, вшануванню героїського чину всіх борців за незалежність Української держави, формуванню серед школярів здорового способу життя засобами туризму і спорту, популяризації серед учнів туризму і краєзнавства, військово-прикладних видів спорту, активних способів дозвілля, історії визвольних змагань та української військової традиції.

На сайті управління освіти систематично заповнюються сторінки вісника «Спадкоємці перемоги», де розміщуються творчі роботи учнів, спогади очевидців, фронтовиків, ветеранів війни, світлини зустрічей з ветеранами, розкривається діяльність шкільних волонтерських загонів. А сьогодні волонтери займаються наданням допомоги учням сімей переселенців зі сходу та Криму, надання допомоги учасникам АТО: проведення акцій по збору коштів на придбання ліків, одягу, продуктів харчування тощо. З метою вшанування подвигу воїнів-інтернаціоналістів управлінням освіти щорічно проводиться конкурс літературних творів «Афганістан вчив, Афганістан карав, Афганістан випробовував...» та конкурс малюнків «Юнь, опалена війною».

Однією із складових національно-патріотичного виховання є пізнання рідного краю, своєї Малої батьківщини. Адже, як зазначає Гапченко О.В., у сучасних умовах національне виховання особистості потребує філософсько-світоглядного осмислення культурної спадщини, духовного насичення національної виховної системи [2].

Щороку пошукові заgonи шкіл під керівництвом учителів історії та географії беруть участь в історико-географічній експедиції учнівської молоді «Історія міст і сіл України»

та туристсько-краєзнавчій експедиції «Пізнай свою країну». Ефективно і масово проходять міські турніри на історико-географічну тематику. Результати експедицій опрацьовуються і беруться за основу учнівських науково-дослідницьких робіт Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України.

Особливо відзначаємо роль музейного руху в національно-патріотичному вихованні учнів. Сьогодні у навчальних закладах міста діє **29 музеїв різних профілів** (історичні та військово-історичні, краєзнавчі та етнографічні, природничі, народознавчий, літературний, мистецький та меморіальний). *В місті діє творча група керівників шкільних музеїв*, переважна більшість яких віддані своїй справі, роблять музей важливою дієвою складовою навчально-виховного процесу. На заняттях формуються сучасні підходи до організації навчання і виховання школярів у контексті музейної педагогіки [5]. Музейні уроки, екскурсії, виховні заходи – все це сприяє збереженню духовних цінностей українського народу, любові та поваги до народних звичаїв і традицій країни, розуміння історичних подій у минулому, захоплення і наслідування героїчними подвигами та гідним життєвим шляхом відомих особистостей. Роль музейної педагогіки ми вбачаємо у збереженні пам'яті між минулим і сучасним, щоб не перервався ланцюжок поколінь роду українського, збереженні національної культури, національної ідентичності, наших, рідних, українських цінностей, з чим юні громадяни України підуть у доросле самостійне життя, створюватимуть свою сім'ю; цінності, які є животворчим джерелом гарних позитивних думок, помислів про вище, духовне.

Співпраця з громадськими об'єднаннями управління освіти доповнює зміст національно-патріотичного виховного простору навчальних закладів міста. Це – проведення спільних заходів з управлінням культури, управлінням молоді та спорту,

У Народному Домі «Просвіта» на презентації книги «Тарас Шевченко – наша книга буття»

Участь учителів міста у міському етапі обласної постійно діючої виставки «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування»

Флеш-моб «Діти Хмельницького за мир»

міською організацією товариства сприяння обороні України, військовими частинами на території міста і його околиць, вищими навчальними закладами, проведеною заняття для учнів та учителів на базі міських і обласних бібліотек.

Юних патріотів і громадян України виховуємо у плідній співпраці з Хмельницьким міським товариством української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта». Учні систематично відвідують Народний Дім «Просвіта», беруть участь у просвітницьких програмах, спрямованих на утвердження національно-державницької ідеї засобами бесіди з учнями, показом тематичних хронікально-документальних фільмів, участі в конкурсах. У рік 200-річчя Тараса Шевченка проведено і продовжуємо проводити цілий ряд таких заходів.

Сучасна освіта потребує нововведень, інновацій, до такої творчої роботи потрібно готувати вчителя і керівника навчального закладу. Наш науково-методичний центр організує проведення навчальних практичних семінарів на базі шкіл з вивчення проблем освіти, які диктує час. Працюємо у тісній співпраці з Хмельницьким інститутом післядипломної педагогічної освіти, вузами міста, науковими лабораторіями Інституту педагогіки НАПН України щодо здійснення науково-дослідної та експериментальної роботи, реалізації освітянських проектів. З викладачами ХОІППО нас пов'язує тісна співпраця. Згадую фразу, яка звучала на лекціях одного з відомих

викладачів: *«Працюйте з дитиною так, щоб у неї не було страху в очах і тривоги в серці»*. Системна робота проводиться з учителями на курсах підвищення кваліфікації у ХОІППО та у міжкурсовий період.

Хочу підкреслити виключно велику роль керівника навчального закладу в організації та управлінні закладом освіти. Директор, який постійно сам перебуває у творчому пошуку, шукає і вміло використовує інновації, дбає про позитивний імідж закладу, сприяє створенню дієвого освітнього простору, в якому буде місце для самореалізації особистості учня і вчителя – тільки тоді можна очікувати результативної роботи.

На завершення хочу сказати, що у зв'язку з подіями в країні, новий навчальний рік приніс нам біль і тривогу, вживаємо нові поняття: *«переселенці»*, *«сепаратисти»*, *«терористи»*, *«зона АТО»* та інші. Ми живемо зараз цими подіями.

Але життя йде вперед. І діти щодня зустрічають нас на порозі школи. Треба приймати реалії сьогодення. Діти всього міста провели єдиний урок *«Рідне місто моє»*, флеш-моб *«Діти Хмельницького за мир»*, акції на підтримку учасників бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виховні системи навчальних закладів: теорія та практика / укладач О. Є. Гречаник. – Х. : Вид. група «Основа», 2014. – 224 с.
2. Гапченко, О. В. Ідеї морального та патріотичного виховання в українській педагогічній культурі XVI–XVII ст. // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2012. – Вип. 11. – С. 33 – 37.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013.
4. Програма патріотичного виховання учнівської та студентської молоді у навчальних закладах України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України від 21 жовтня 2013 року № 1453/716/997.
5. Столяров, Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика: учеб. пособие / Б. А. Столяров. – М.: Высшая школа, 2004. – 216 с.

*«Ми маємо мрію одну!
Ми хочемо мирного неба,
Глиб моря, величність висот...
Я прошу, будь ласка, не треба,
Не нищити наш славний народ!
І навіть як буде вже вашим
кордон при морських берегах,
Ми будемо значно багатші,
бо маємо зорі в очах».*

Галина Думанская

Современные подходы к формированию системы национально-патриотического воспитания в учебных заведениях города Хмельницкого

Национально-патриотическое воспитание детей признано в Украине приоритетным направлением государственной политики. В организации воспитательного процесса используются педагогические идеи выдающихся отечественных и зарубежных педагогов.

Системный подход к воспитанию – основа национально-патриотического воспитания школьников в учебных заведениях города. Воспитательная система каждого учебного заведения, ориентируясь на формирование личности гражданина Украины как результат воспитания, охватывает управленческую систему воспитания, весь педагогический процесс, интегрируя учебные занятия, внеурочную жизнь детей, разностороннюю деятельность и общение вне школы, влияние социальной среды, включая всех участников учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание школьников, системный подход к воспитанию, формирование личности гражданина Украины.

Galyna Dumanska

Modern approaches to the formation of national-patriotic education system in the educational institutions of Khmelnytsky

National-patriotic education of children in Ukraine is declared as a priority of a state policy. In the organization of an educational process we refer to the pedagogical ideas of domestic and foreign teachers.

National-patriotic education of schoolchildren in the city schools is carried out through the systematic approach to education. The educational system of each institution covers the entire educational process, integrating classes, extracurricular activities, diverse activities and communication outside the school, the influence of social environment, including all members of the educational process and system management, focusing on the personality formation of the citizen of Ukraine as a result of education.

Key words: national-patriotic education of schoolchildren, systematic approach to education, personality formation of the citizen of Ukraine.